

УДК 316

О. А. Ташкінова
кандидат соціологічних наук,
завідувач кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ РІЗНИМИ АСПЕКТАМИ ЖИТТЯ В ПРИФРОНТОВОМУ МІСТІ МАРІУПОЛІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

В умовах сучасності важливого значення набуває підвищення рівня та якості життя представників окремих найбільш соціально вразливих груп населення. Особливої уваги потребують представники такої соціально-демографічної групи, як молодь, які, з одного боку, мають соціальну перспективу та виступають джерелом поповнення трудових ресурсів країни, а з іншого – за наявності об'єктивних і суб'єктивних обмежень у соціальному функціонуванні процес їх особистості та професійної реалізації може ускладнюватися. Одним із важливих аспектів суб'єктивної задоволеності життям сучасного студентства є соціальне самопочуття, що відображає загальні тенденції настроїв і думок студентської молоді.

Для відображення реального стану соціальних явищ і процесів, а також знаходження найбільш оптимальних засобів їх удосконалення та модернізації, усе частіше застосовуються методологія та методи соціологічного дослідження. Соціологічні дослідження, поряд з іншими методами наукового пізнання, дозволяють досить точно, глибоко й усебічно проаналізувати сучасний стан розвитку суспільства, зокрема й завдяки аналізу громадської думки стосовно різних питань. Зважаючи на актуальність проблеми підвищення рівня та якості життя населення, особливо представників студентства, розглянемо більш докладно особливості застосування методів соціологічного дослідження до вимірювання рівня соціального самопочуття та суб'єктивної задоволеності життям у місті представників цієї соціально-демографічної групи.

Окремі аспекти проблеми виявлення соціального самопочуття представників студентської молоді розглядаються в роботах О. Балакіревої, Ф. Герасимчука, О. Морозової, В. Мягких, А. Серьогіна та ін. Специфічні проблеми, ціннісні орієнтації та соціально-професійні плани сучасного студентства, адаптивні можливості молоді до сучасних умов аналізуються в роботах В. Арбеніної, Ю. Маршавіна, Б. Нагорного, А. Ніколаєвської, Ю. Пачковського, Є. Подольської, Л. Сокур'янської та ін. Проблеми соціальної вразливості випускників навчальних закладів на ринку праці, їх первинного працевлаштування та професійної соціалізації розглянуті в роботах О. Грішанова, Д. Дмитрук, Г. Коваля, О. Лободинської, І. Магазинщикова, В. Покришук, Л. Хижняк, О. Шарова, І. Шеремет, Ю. Щотова, О. Яременка. На наш погляд, у сучасних умовах проведення АТО та воєнних дій важливе значення має дослідження рівня соціального самопочуття студентства прифронтового міста для оперативного реагування на наявні проблеми й надання комплексної та своєчасної допомоги населенню.

Мета статті – виявити рівень суб'єктивної задоволеності студентів різними аспектами життя в прифронтовому місті за допомогою методів соціологічного дослідження (на прикладі міста Маріуполя).

У сучасній соціологічній науці останнім часом дуже популярним став термін «суб'єктивна задоволеність життям» («суб'єктивне благополуччя», «переживання, відчуття щастя», «соціальне самопочуття» тощо). Суб'єктивна задоволеність життям – це складний соціально-психологічний феномен, на визначення якого впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Суб'єктивна задоволеність життям представників певної соціальної групи (наприклад, студентської молоді) передусім зумовлена соціокультурними умовами життя та навчання, а також певними характерними рисами, притаманними представникам цієї групи, адже одна й та сама ситуація буде зовсім по-різному сприйматися представниками різних соціально-демографічних груп.

Відомо, що для вимірювання суб'єктивної задоволеності життям використовується індекс задоволеності життям, або ІЗЖ (Satisfaction with Life Index), який був запроваджений А. Уайтом (Adrian G. White) у 2006 р. [1]. Цей індекс показує особисту оцінку рівня задоволеності життям представників певної країни. Базується на опитуванні населення, а не на використанні внутрішнього валового продукту (ВВП). За даними цього дослідження, Україна займала 174 місце зі 178 можливих (2006 р.). За рівнем щастя Україна у 2018 р. посідає 138 місце зі 156 країн (у 2016 – 123 місце) [2]. Вимірювання та концептуалізація суб'єктивної задоволеності життям (суб'єктивного благополуччя) за допомогою соціологічних методів дослідження є важливою умовою для подальшого виявлення чинників, які впливають на формування індексу щастя та розроблення заходів, що вплинуть на покращення рейтингової позиції України у світі. Вимірювання суб'єктивної рефлексії стосовно процесів, які відбуваються в суспільстві, сприятиме впровадженню актуальних засобів покращення реального стану людей. Заходи щодо поліпшення соціального стану людей, а також підвищення рівня їхньої задоволеності життям будуть більш результативними, тому що будуть спрямовані на вирішення конкретних проблем саме тими методами, які вважають доцільними самі люди.

Так, Є. Головаха та Н. Паніна під соціальним самопочуттям розуміють узагальнений соціальний індикатор, який визначається мірою задоволення соціальних потреб конкретної людини як представника соціальної групи. Під час вимірювання соціального самопочуття слід орієнтуватися передусім на самооцінку рівня благополуччя в реалізації основних соціальних потреб. Має місце певна залежність: чим сильніше людина відчуває нестачу певних соціальних благ, тим гірше її соціальне самопочуття [3]. Є методика визначення інтегрального індексу соціального самопочуття (ІСС-44 та ІСС-20 – скорочений варіант), яка включена до інструментарію моніторингового дослідження Інституту соціології НАН України з 1995 р.

Місто Маріуполь є унікальним містом не тільки завдяки своїй галузевій специфіці, розвинутій промисловості, полікультурності, орієнтованості на впровадження нових, цікавих ідей, реформування всіх сфер життя тощо, але й завдяки наявності великої кількості закладів вищої освіти, зокрема й «вишів-переселенців». Поступово місто стає освітнім центром Донецької області, що, з одного боку, створює конкурентне середовище на ринку освітніх послуг, а з – іншого – позитивно впливає на доступність і якість освітніх послуг для молоді. Тому важливо дослідити рівень задоволеності студентства своїм життям у прифронтовому місті. Із цією метою було організоване та проведено соціологічне дослідження. При цьому слід зазначити, що завданням дослідження не було виявлення рівня задоволеності студентів своїм життям і матеріальним благополуччям (що є обов'язковими складниками індексу суб'єктивної задоволеності життям). Нас цікавив саме рівень задоволеності студентів різними аспектами життя в прифронтовому місті.

За результатами соціологічного дослідження «Місто очима студентів», проведеного ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» у листопаді 2017 р. (n = 486 осіб, студенти денної форми навчання закладів вищої освіти м. Маріуполя, дослідження репрезентативне та відображає генеральну сукупність за ознакою ВНЗ,

факультету й курсу навчання, похибка складає – 3%), 58% опитаних респондентів відповіли, що пишаться або скоріше пишаться тим, що проживають у Маріуполі.

Так, аналіз відповідей студентів на відкрите запитання «Місто Маріуполь – це...» дозволив нам виділити такі підгрупи студентства в місті. Перша підгрупа респондентів сприймає місто Маріуполь як свій рідний дім і асоціює місто з дитинством, домашнім затишком (19% студентів (із тих, хто відповів на це запитання)).

Друга підгрупа студентів асоціює місто з промисловістю, заводами, трудівниками, «заводчанами». 18% студентів відповіли, що «Маріуполь – промисловий центр», «місто трудящих, металургів», «місто сталі», «великий промисловий центр», «місто заводів», «металургійне місто».

Третя підгрупа респондентів має позитивну орієнтацію на майбутнє, на інтенсивний розвиток міста Маріуполя. Так, 15% опитаних відповіли, що Маріуполь – «місто, орієнтоване на кардинальні зміни», «місто, яке стало кращим і продовжує розвиватися», «місто в якому стало добре, а буде ще краще», «місто мрії», «улюблене місто з перспективами», «місто майбутнього».

Четверта підгрупа висловлює загальне позитивне ставлення до Маріуполя (10% опитаних), а саме: «Маріуполь – місто сильних людей», «Маріуполь – найкраще місто», «Маріуполь – любов і гідність»; загальне позитивне емоційне ставлення.

Представники п'ятої підгрупи асоціюють місто з морем, туризмом (6%), а саме: «Маріуполь – море, порт», «Маріуполь – туристичне місто, серце промисловості України», «місто біля моря», «курортне місто».

Асоціації, пов'язані з війною й військовими діями, були виявлені лише в 6% опитаних, а саме: «Маріуполь – місто-герой», «Маріуполь – борець», «Місто – герой України, осередок патріотизму» тощо. Також були відповіді, пов'язані з національними особливостями й історією Маріуполя, а саме: «улюблений полікультурний острівець затишку», «місто греків»; «місто з багатою історією».

Лише в 16% опитаних були виявлені різкі негативні уявлення про місто, які респонденти пов'язали, по-перше,

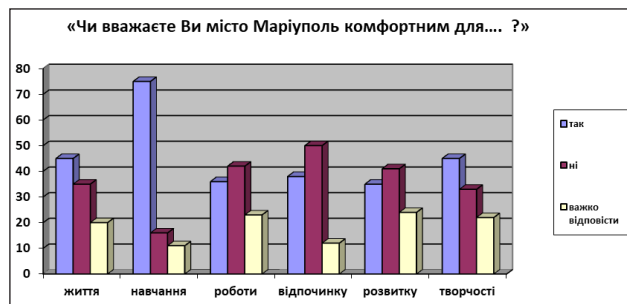

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Чи вважаєте Ви місто Маріуполь комфортним для...?»

з поганою екологією, безперспективністю, поганими людьми, оточенням, комунальними проблемами тощо.

73% опитаних студентів вважають, що місто Маріуполь є комфортним для навчання, 45% опитаних – комфортним для життя й творчості. У той же час місто є некомфортним для відпочинку (50%), роботи (42%) і розвитку (41%) (див. рис. 1). На запитання «Що Вам найбільше подобається в місті Маріуполь?» більше половини студентів відповіли: «освіта», «якість освітніх послуг», «можливість вибору якісних освітніх послуг», «багато вишів» тощо.

Запитання анкети «Оцініть за п'ятибальною шкалою ступінь значущості та доступності для Вас деяких аспектів життя в місті Маріуполі» дозволяють виявити, по-перше, значущі аспекти життя для студентства, а також ступінь незадоволеності значущими аспектами життя (див. табл. 1). Аналіз відповідей респондентів показав наявність високої значущості, але неможливості отримання, досягнення, задоволення потреб у таких сферах: екологічна безпека; якісне медичне обслуговування; матеріальне благополуччя; можливість розвитку, реалізація своїх потреб; гарне житло. У той же час студентство відзначило, що актуальна потреба в якійсній освіті майже повністю задовольняється. Студентська молодь занепокоєна можливістю подальшого працевлаштування за фахом. Так, 47% опитаних респондентів зазначили, що в Маріуполі дуже складно знайти професію за фахом.

На питання «Як Ви себе почуваете, знаходячись у вказаних ситуаціях у місті Маріуполі?», 85% респондентів відповіли, що добре почувують себе в театрі, музеї, кінотеатрі;

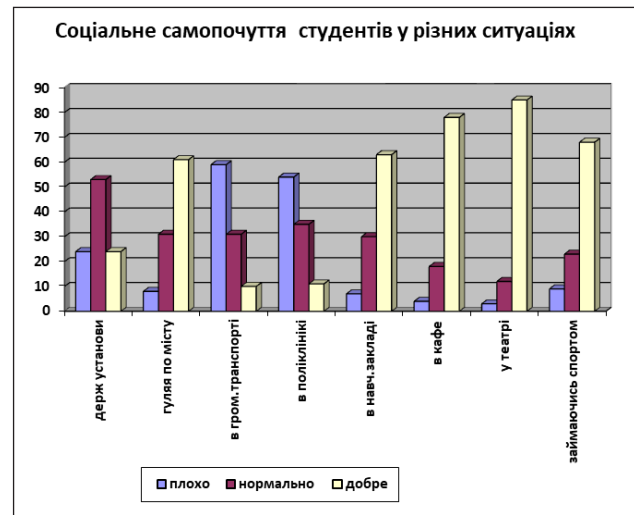

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Як Ви себе почуваете, знаходячись у вказаних ситуаціях у місті Маріуполі?»

Таблиця 1

Розподіл відповідей студентів на запитання «Оцініть за п'ятибальною шкалою ступінь значущості та доступності для Вас деяких аспектів життя в Маріуполі»

	Значущість (сер. бал)	Доступність (сер. бал)
Матеріальне благополуччя	4,4	2,9
Якісна освіта	4,5	3,7
Участь у громадському житті	3,3	3,5
Якісне медичне обслуговування	4,4	2,7
Якісна юридична допомога	3,9	3,2
Якісна психологічна допомога	3,4	3,1
Цікаві розваги, відпочинок	4,3	3,6
Література, мистецтво, духовний розвиток	3,8	3,3
Екологічна безпека	4,4	1,9
Житло	4,5	3,1
Можливість розвитку, реалізації своїх здібностей	4,5	3,0

78% – у кафе, ресторанах, клубах; 68% – займаючись спортом; 63% – у навчальному закладі; 61% – гуляючи містом. 59% студентів погано себе почувають у громадському транспорті; 54% – погано себе почувають у поліклініках, лікарнях; 24% – у державних установах (див. рис. 2).

Крім того, більшість опитаних (63%) хотіли б брати активну участь у житті міста постійно або періодично; 33% опитаних респондентів хотіли б працювати в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування; 64% опитаних знають, які проблеми є в місті і яким чином їх слід вирішувати. Це екологія, транспорт, дороги й підвищення рівня життя населення.

Відповіді респондентів на запитання «Уявіть ситуацію, що Ви працюєте в органах виконавчої влади, місцевого самоврядування. Яку проблему Ви б передусім вирішили?» були якісно проаналізовані й упорядковані. Так, 30% опитаних вирішували б такі проблеми, як екологія, установка очисних споруд, охорона навколишнього середовища, боротьба зі сміттям і відходами; 23% – «транспортні» проблеми, ціни на проїзд, якість послуг у громадському транспорті; 11% – дороги, профілактика ДТП; 10% – підвищення рівня і якості життя, поліпшення матеріального становища людей, боротьба з безробіттям, створення нових робочих місць, підтримка малого й середнього бізнесу; 8% – медицина, підвищення якості медичних послуг, боротьба з онкологічними захворюваннями, боротьба з поширенням туберкульозу; 7% – боротьба з корупцією, боротьба зі злочинністю, боротьба з девіантною поведінкою (алкоголізм, наркоманія, азартні ігри); 6% – соціальна сфера, субсидії, допомога дітям-сиротам, допомога особам з інвалідністю тощо; менше 5% – інші варіанти (благоустрій вулиць, допомога бездомним тваринам, розвиток туризму, розвиток дитячого спорту, боротьба зі стихійною торгівлею, створення програм для дозвілля та відпочинку тощо).

Зважаючи на ці результати, за ініціативою Маріупольської міської ради та Приазовського державного технічного університету було впроваджено проект «100 годин волонтерства» з метою активізації волонтерського руху серед студентства міста Маріуполя. Це дозволить, з одного боку, задовольнити актуальну потребу студентської молоді у вирішенні важливих проблем нашого міста, а з іншого – сформує первинні навички майбутньої професійної діяльності та сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності молоді на ринку праці.

Основними напрямками реалізації проекту є такі:

- залучення молоді міста Маріуполя до участі у волонтерському русі;

- організація проведення громадських робіт на базі лікарень, шкіл, територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) і реабілітаційних центрів для дітей-інвалідів, управлінь соціального захисту населення, інших соціальних установ міста, за місцем мешкання самотніх громадян похилого віку, ветеранів, а також у парках, скверах, на пляжах міста;

- залучення підприємств міста Маріуполя всіх форм власності до участі в проекті «100 годин волонтерства», які зможуть надавати різноманітну підтримку під час упровадження проекту тощо.

Проект «100 годин волонтерства» відповідає стратегічним орієнтирам Маріуполя, закладеним у Стратегії розвитку міста до 2021 р. Відповідно до цілей зростання якості життя, закладених у «Стратегії-2021», проект має на меті таке:

- збільшити відсоток залучення молоді до громадського життя;

- збільшити відсоток працевлаштування випускників після навчання в ПТУ й ВНЗ;

- залучення молоді до соціально значущих проектів міста, а також надання допомоги соціально вразливим групам населення;

- залучення молоді до благоустрою міста тощо.

За допомогою цього проекту молоді зрозуміє, що волонтерська діяльність – це легко, цікаво та перспективно,

це може кожен. Волонтерська діяльність допомагає реалізувати свій потенціал, познайомитися з винятковими особистостями з різних сфер і бути важливим для суспільства. Молодь буде мати змогу самореалізуватися, залучитися до реалізації соціально значущих проектів і відчутти себе важливою частиною суспільства, яка має можливість щось змінити у своєму місті. Цей проект отримав підтримку USAID і реалізується в місті із січня 2018 р.

Таким чином, проаналізувавши відповіді респондентів на поставлені запитання, ми можемо зробити такий висновок. Більшість опитаних студентів позитивно ставляться до міста Маріуполя, а також пишуться тим, що живуть у ньому (58%). Студенти вважають місто Маріуполь комфортним для навчання, життя й творчості, некомфортним – для відпочинку, роботи й розвитку. Студентам подобається море й пляж, освітні заклади й організація освітнього процесу, але їх не влаштовує екологія, транспорт і медицина (хоча ці аспекти студенти вважають важливими для життя). Також більшість студентів вважає, що місто буде розвиватися й стане кращим. При цьому студенти вважають, що слід звернути увагу на екологію й створення додаткових можливостей для самореалізації молоді. Більшість опитаних студентів хотіли б брати активну участь у житті міста (63%), але лише половина з них бажає працювати в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування (33%). При цьому 64% опитаних знають, що треба робити і які проблеми треба передусім вирішувати.

Отже, можна зробити висновок, що студентська молодь у цілому задоволена своїм життям та якістю освітніх послуг у місті, але є певні проблеми, на які слід звернути увагу державі та суспільству. Це екологія й підвищення рівня та якості життя студентства, а також створення додаткових умов для працевлаштування. Перспективою подальшого дослідження є визначення інтегрального індексу суб'єктивної задоволеності студентства своїм життям у цілому в умовах прифронтового міста, що змістовно та якісно доповнить результати попереднього дослідження.

Література

1. Кратт О., Кірнос І. Інструментарій оцінки соціально-економічного розвитку держави. URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/17873/1/12koerd.pdf>.
2. За рівнем щастя Україна посідає 138 позицію зі 156 країн / Інформаційне агентство 1news: станом на 16.03.2018 р. URL: <https://1news.com.ua/ukraine/za-rivnem-shhastya-ukrayina-posidaye-138-pozitsiyu-zi-156-krayin.html>.
3. Головаха Є., Паніна Н. Соціальне самопочуття населення України до і після помаранчевої революції URL: <http://i-soc.com.ua/institute/10-golovaha.pdf>.

Анотація

Ташкінова О. А. Задоволеність студентської молоді різними аспектами життя в прифронтовому місті Маріуполі (за результатами соціологічного дослідження). – Стаття.

У статті розглядається студентська молодь як специфічна соціально-демографічна група та поняття «суб'єктивна задоволеність життям». Одним із важливих аспектів суб'єктивної задоволеності життям сучасного студентства є соціальне самопочуття, що відображає загальні тенденції настроїв і думок студентської молоді. Особлива увага приділяється виявленню рівня задоволеності студентської молоді різними аспектами життя в прифронтовому місті Маріуполі на основі аналізу результатів соціологічного дослідження «Місто очима студентів». Аналізується ступінь задоволеності студентів такими аспектами життя в місті, як навчання, розвиток, відпочинок, можливість працевлаштування за фахом, соціальна активність і участь у різних соціальних ініціативах. Представлений досвід ДВНЗ «ПДТУ» стосовно створення умов для активізації волонтерства серед студентів. Підтримка студентських соціальних ініціатив саме з боку закладів вищої освіти дозволить реалізувати соціально значущі потреби молоді.

Ключові слова: суб'єктивна задоволеність життям, соціальне самопочуття, суб'єктивне благополуччя, переживання, відчуття щастя, студентська молодь, волонтерство, заклади вищої освіти.

Аннотация

Ташкинова О. А. Удовлетворенность студенческой молодежи различными аспектами жизни в прифронтовом городе Мариуполе (по результатам социологического исследования). – Статья.

В статье рассматривается студенческая молодежь как специфическая социально-демографическая группа и понятие «субъективная удовлетворенность жизнью». Одним из важных аспектов субъективной удовлетворенности жизнью современного студенчества выступает социальное самочувствие, отражающее общие тенденции настроений студенческой молодежи. Особое внимание уделяется выявлению уровня удовлетворенности студенческой молодежи различными аспектами жизни в прифронтовом городе Мариуполе на основе анализа результатов социологического исследования «Город глазами студентов». Анализируется степень удовлетворенности студентов такими аспектами жизни в городе, как обучение, развитие, отдых, возможность трудоустройства по специальности, социальная активность и участие в различных социальных инициативах. Представлен опыт ДВНЗ «ПГТУ» по созданию условий для активизации волонтерства среди студентов. Поддержка студенческих социальных инициатив высшими учебными заведениями позволит реализовать социально значимые потребности молодежи.

Ключевые слова: субъективная удовлетворенность жизнью, социальное самочувствие, субъективное благополучие,

переживание, ощущение счастья, студенческая молодежь, волонтерство, учреждения высшего образования.

Summary

Tashkinova O. A. Satisfaction of student youth with various aspects of life in the front-line city of Mariupol (according to the results of sociological research). – Article.

The article considers student youth as a specific socio-demographic group and the concept of “subjective life satisfaction”. One of the important aspects of subjective satisfaction with the life of modern students is social well-being, reflecting the general tendencies of mood and thoughts of student youth. Particular attention is paid to the level of satisfaction of student youth with various aspects of life in the front-line city of Mariupol on the basis of the analysis of the results of a sociological study “The City through the Students’ Eyes”. The degree of student satisfaction with such aspects of life in the city as learning, development, rest, possibility of employment on a specialty, social activity and participation in various social initiatives is analyzed. The experience of the Pryazovskyi State Technical University on the creation of conditions for activating volunteering among students is presented. Support for student social initiatives by higher education institutions will allow for the socially significant needs of young people to be realized.

Key words: subjective satisfaction with life, social well-being, subjective well-being, experience, feeling of happiness, student youth, volunteering, institutions of higher education.